Valiokunnan perustelut

Puheenjohtajan kompromissitekstissä laittoman sisällön määritelmää on täsmennetty niin, että kansallisen lainsäädännön, jossa määritetään tietty sisältö laittomaksi, tulee olla EU-oikeuden mukaista. Tämä lisäys aiheuttaa uusia epäselvyyksiä ja valiokunta pitää sitä lähtökohtaisesti edelleen liian yleisenä ja epämääräisenä. Asetuksesta ei myöskään vieläkään ilmene täsmällisesti, mihin säädöksiin laittoman sisällön määrittely konkreettisesti perustuu. Asetusehdotuksessa laittomalla sisällöllä tarkoitetaan esimerkiksi tietoja, jotka liittyvät laittomaan toimintaan, kuten vaatimustenvastaisten tai väärennettyjen tuotteiden myyntiin, tekijänoikeudella suojatun aineiston luvattomaan käyttöön taikka toimintaan, johon liittyy kuluttajansuojalainsäädännön rikkomista. Näiden tulkinnassa EU-oikeudesta löytyy apu sisällön laittomaksi todentamiseen, sillä alat ja toiminnat ovat pitkälti harmonisoitu. Toinen tilanne on sellaisella sisällöllä, joka on pelkästään jäsenmaiden lainsäädännössä määritelty laittomaksi. Rikosoikeutta ei ole harmonisoitu samalla tavoin, ei myöskään niin kutsuttuja henkilöllisyysoikeuksia, kuten kunnianloukkausta ynnä muuta sellaista.

Valiokunnan mielestä ehdotus vaikuttaa muutenkin erikoiselta, koska jatkokirjelmän perusteella palveluntarjoaja arvioisi erilaisten yhteydenottojen perusteella, onko sisältö unionin oikeuden vastaista ja onko puolestaan kansallinen lainsäädäntö, johon laittoman sisällön osalta on vedottu unionin oikeuden mukaista. Palveluntarjoaja joutuisi arvioimaan tällaisten pyyntöjen EU-oikeuden mukaisuutta myös toisen valtion viranomaisen tekemän yhteydenoton perusteella. Asetelma, jossa julkisen vallan käyttäjän esittämän pyynnön laillisuuden arviointi jätettäisiin yksityisoikeudelliselle toimijalle, vaikuttaa olevan varsin kummallinen myös oikeusvaltioperiaatteen kannalta katsottuna. Valiokunta ehdottaa, että sääntelykehikko tulisi valmistella uusiksi ilman, että palveluntarjoaja asetettaisiin laintulkitsijan asemaan.

Palveluntarjoajan hallinnollinen taakka esimerkiksi erilaisten pyyntöjen käsittelyssä muodostuisi myös varsin suureksi, jolloin eri kanavia pitkin tulevat ilmoitukset ja pyynnöt samaan tietosisältöön johtavat moninkertaiseen eri menettelyjä noudattaviin prosesseihin. Valiokunnan mielestä ehdotusta tulisi edelleen selkeyttää jatkoneuvotteluissa ja valita sellaiset valvonta- ja oikeussuojakeinot, joilla voidaan toteuttaa asetuksen päämäärät tehokkaimmin vähimmällä hallinnollisella taakalla. Asetusehdotuksessa omaksuttua hybridimallia ei voida pitää rationaalisena asetusehdotuksen päämääriä ajatellen. Lisäksi ehdotusta tulisi täsmentää olennaisesti niin toimivallan kuin ”määräyksen” luonteenkin osalta. Jos määräyksen noudattamatta jättäminen johtaa vastuuvapauden menetykseen, voidaan määräyksiä pitää painokkaasti palveluntarjoajia velvoittavina jo pelkästään yritysriskiin liittyvillä perusteilla.

Asetusehdotuksen mukaan jäsenvaltio voisi hakemuksesta nimetä myös luotettavia ilmoittajia (Trusted flaggers), joiden ilmoituksia laittomasta sisällöstä verkkoalustojen tulisi priorisoida ja käsitellä viivytyksettä. Kiinnitämme huomiota siihen, että edellytykset, joiden täyttyessä luotettavan ilmoittajan asema voidaan myöntää, on komission ehdotuksessa muotoiltu hyvin epätäsmällisellä ja avoimella tavalla. Myös tällaisten ilmoittajien vastuut ja velvollisuudet jäävät käytännössä epäselviksi samoin kuin se, onko sananvapauttaan käyttäneellä henkilöllä oikeus saada tietää, mikä taho on tehnyt ilmoituksen sisällön oletetusta laittomuudesta. Suhtaudumme luotettavien ilmoittajien ryhmän eli ”siviilinettipoliisin” perustamiseen lähtökohtaisesti kielteisesti ja katsomme, ettei esitetyn kaltainen ilmiantokulttuuri sovi demokraattiseen oikeusvaltioon.

Jatkokirjelmän mukaan uutena kantana todetaan, ettei Suomen tulisi hyväksyä sitä, että tuomioistuimen ulkopuolisten riidanratkaisuelinten päätökset olisivat verkkoalustoja sitovia (ehdotuksen 18 artikla). Esitettyä kantaa valiokunta pitää perusteltuna, mutta ehdotuksesta ei edelleenkään ilmene, miksi erillinen riidanratkaisuelin halutaan luoda. Valiokunta huomauttaa, että on olemassa myös suuri riski siitä, että se hämärryttää esimerkiksi tuomiovallan käyttöä, siitäkin huolimatta vaikkei elimen ratkaisut olisikaan sitovia. Tällaisten riidanratkaisuelinten toimivalta ja suhde tuomioistuimiin ja muihin viranomaisiin jää myös jatkokirjelmässä täysin epäselväksi.

Valtioneuvoston jatkokirjelmässä kannatetaan komission ja jäsenvaltioiden laajoja toimivaltuuksia asetuksen säännösten tehokkaan valvonnan turvaamiseksi. Erityisesti komissiolle annettaviin merkittäviin uusiin toimivaltuuksiin valiokunta toivoo Suomen kuitenkin suhtautuvan kielteisesti. Asetusehdotuksen mukainen valvonta- ja oikeussuojajärjestelmä on muutenkin hyvin raskas, ja erilaiset rinnakkaiset järjestelyt aiheuttavat epäselvyyksiä siitä, mikä valvontamenettely tai oikeussuojakeino saa etusijan toisiinsa nähden. Asiantuntijakuulemisten perusteella valiokunta on myös huolissaan siitä, että palveluntarjoajille eri kanavia pitkin tulevat, samaan tietosisältöön kohdistuvat ilmoitukset ja pyynnöt johtavat moninkertaiseen eri menettelyjä noudattaviin prosesseihin, mikä ei ole tarkoituksenmukaista.

Nyt käsiteltävän jatkokirjelmän perusteella ja kokonaisuutta arvioituaan valiokunta katsoo, että muutokset eivät ole riittäviä ja se ei voi hyväksyä neuvoston yleisnäkemystä pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. Vaikka joitain ongelmakohtia on pyritty korjaamaan, nousee jatkokirjelmässä edelleen esiin vakavia puutteita ja epäselvyyksiä ja siksi valiokunta vaatii asian uudelleen valmistelua.

Valiokunnan lausunto

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että valtioneuvoston kannasta poiketen neuvoston yleisnäkemystä asetusehdotuksesta ei tule hyväksyä pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten.

Helsingissä pp.kk.2021

Sebastian Tynkkynen

Mari Rantanen ps

Leena Meri ps